



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dormi Secvre: Vel Cynosvra Professorvm Ac Stvdiosorvm Eloqventiæ,

in qua Centvm Et Viginti Themata Oratoria. Non Solvm Stvdiosis, Sed &
Professoribus eloquentiæ, ac pietatis veræ amantibus utilissima &
pernecessaria explicantur ; Cum Indice rerum atq[ue] verborum locupleti

Tympe, Matthäus

Coloniæ Agrippinæ, 1650

XV. De laudibus studii Theologici.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39015

*Hom 8. in
Gen.*

meditemur attente, quotidie fame siti, nuditate nos affligamus, noctes vigiliis & precibus, dies laboribus & sudoribus transigamus, frequentes expiationem peccatorum, & communionum Corporis & Sanguinis Christi usurpemus. S. Chrysoft. inquit: Tanquã Christum induti omnia faciamus, & non contristemus Spiritum Sanctum. Quando igitur turbamur à concupiscentia, vel cogitatione absurda, cogitemus eum, qui in nobis habitat, & expellamus procul omnem talem cogitationem. Revereamur eminentem Dei gratiã, quæ nos obumbrat, & refrænemus omnes carnis affectiones, ut cum legitimè in brevi hac & fragili vita ceteriverimus, coronas illas assequamur in futuro die illo terribili quidem peccatoribus, sed desiderabilibus, qui virtutem induunt, & illam vitam ingrediamur, quæ nullis circumscripta terminis, Dei Optimi Maxim. æternitatem exæquabit.

*XV. DE LAVDIBVS STUDII
Theologici.*

*Cic. lib. 7. de
Offic.*

EXORDIUM à modo eligendi certum genus vite. Posteaquam in tanta ingeniorum studiorumque varietate adolescentibus, liberas Musas sectantibus, propter ingenii imbecillitatem difficillima est deliberatio, cuiam disciplinarum generi extremum suæ ætatis potissimum consecrare, & ad ultimum vitæ tempus adherescere velint omninò necessarium esse arbitror, ad suam quemque naturam (sic naturales ad virtutem igniculos appello) consilium omne revocare, adhibitis non min⁹ doctrina, quàm virtute & rerum usu peritis cõsultoribus. Quod cum negligimus, fit ut non raro juvenili quodam ardore certo aliquo genere doctrinæ cursuq; vivendi implicemur, & involuamur, ante, quam quod optimum factu sit, vel ipsi judicemus, vel à rectè consulentibus exspectemus; quorum illud

illud mihi usq; adeò non arrogo, ut etiam hac de causa facilè fuerim humilioribus Musis umbratilem vitam sectando acquieturus, nisi me viri prudentissimi, & cum primis qui mihi intus loquitur sermo, ad SS. Theologiam perpulissent.

PROPOSITIO: *De Theologia laudibus dicam.* Cum autem non ignorem, eventurum mihi esse, ut oratio mea longè multoque infra nobilissimam huius facultatis dignitatem jaceat, & non tam mihi laborandum sit, ut habeam paratù quid dicam, quàm providendù, ne, si omnia, quæ dici possunt, dicere voluero, nullus unquam inveniatur exitus orationi meæ: adhibebo ipse mihi modum in dicendo, & rem prope immensam angustis cancellis circumscribam, quibus inclusa dictio, cum ad extremum venerit ipsa sua sponte consistat. Hoc unum oro atq; obrestor unicè, ut vos, quos partim huius præstantissimæ disciplinæ verticem consecutos, partè illius sacris imbutos atque initiatos videmus, quo cœpistis benevolentia, vestra humanitate digna, me timidè de tam pulcherrimo Dei munere ac dono, in quo excolendo tantum operæ temporisq; consumendum esse judicastis, dicere ingredientè sublevetis. Quo impetrato, efficiam profectò, si efficiendi voluntatem facultas consequetur, ut quæ sit Theologiæ cum cæteris disciplinis collatæ præstantia, utilitas, jucunditas, & necessitas, non tam discatis, quàm me, undecunq; datur, subjiciente memoria repetatis atq; ruminetis.

CONFIRMATIONIS I. *Locus, à dignitate & præstantia studii Theologici.* Et si omnes singulari laude sunt digni, qui in assequenda præclararum artium scientia operam & industriam suã collocant, præcipuam tamè ii laudem merentur qui veluti, Numinis quodã afflatu perculsi cæteris omnibus posthabitis; ad divinarum & cœlestium rerum intelligentiã omnes cogitationes suas atq; omnia studia
contu-

contulerunt. Si enim cæteras scientias, vel singulas seorsim, vel etiam omnes simul in unum locum collocatas, ex altera parte sacrarum literarum fulgore objiciamus, non secus eas obscurari videbimus, atq; luna, dum a sole propius abest, involvitur tenebris, eiusq; qui dux, princeps, & moderator est reliquorum luminum, larga luce planè obscuratur. Quare non ineptè, sed prudenter mihi fecisse videntur, qui Theologiam Regi, cæteras artes satellitib⁹, Philosophiam verò satelliti magistræ compararunt, quippe quæ cæteris imperet, regi serviat & obsecundet. Nemo enim tam est in Philosophorum scriptis hospes, ut nesciat illos, eam Philosophiæ partem, quæ de Deo, de primis substantiis, de Mentibus & Intelligentiis agit Theologiam ac primam Philosophiam, rei dignitate commotos, appellasse. Quæ enim locum si falsa illa Pythagoræorum ac Peripateticorum somniis aspersa, a suis tamen obtinuit, cur non divinitus, immenso Dei beneficio, illustrati ac irradiati, eundem locum nostræ Theologiæ, cui nihil falsi nescire potest, quæq; quid de Deo Patre, Filio ac Spiritu Sancto, individuæq; Trinitatis cultu tenendum sit, edisserit, tribueremus?

Philosophi duobus potissimum scientiarum dignitatem metiuntur, *τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπορρέουσαν*, & rerum ad quas pertinent, præstantia. Horum utroq; Theologiam reliquas, longe antecellere, nullo negotio ostendi potest. Nam ut humanæ scientiæ suis nituntur principiis, quæ nemo sanioris mentis in dubium revocat: ita multò magis hanc de Deo scientiam suam, habere principia credendum est, quæ cum nobis non innascantur, certissimis Scripturarum oraculis à Spiritu Sancto nobis revelari indicat illud Petri: *Non voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. Unde & S. Paulus*
ad

ad Tim suum scribens, omnem scripturarum di-
vinitus inspiratam luculenter attestatur. Si igitur
à Spiritu Sancto profecta est S. Scriptura, illo Pro-
phetas Dei affante, quomodo sine extremæ im-
pietatis nota in istis Theologiæ principiis errorē
illum asserimus? Adhæc omnes ab hominibus in-
ventæ artes, quæ propter earum rerum, quas do-
cent, magnitudinem commendantur, humi peni-
tus jacent, & si quando sese altius erigere conan-
tur, non longè tamen ab humo recedunt: hæc au-
tem divina doctrina relictis terris aërem superat,
& procul ab hominum oculis abstracta, cælum
ipsum, & illas, quæ solo animo cernuntur, incor-
poreas mentes celeri atq; arduo volatu transcen-
dit. Illæ rerum humanarum præangustis regioni-
bus circumscriptæ, si quando divinas attingunt,
transferunt ad humanas: hæc in latissimo rerum
divinarum campo liberè pervagata, si quando tra-
ctat aliquid de humanis, traducit ad divinas. Quid
autem potest esse admirabilius, quid augustius,
quid optabilius, quid hominum generi universo
salutarius, summi illius boni cognitione, in cuius
investigatione omnes omnium ætatum Philoso-
phi frustra desudarunt? cum itaque sola Theolo-
gia divinæ sapientiæ thesauros hominibus reclu-
dat, cum inquam, in cælis summum illud bonum
omnium Creatorem Deum consideret, quis ce-
lestem hanc Philosophiam humanæ isti longè
præferre dubitaret; quæ etsi rerum divinarum
non secus atque humanarum cognitionem satis
magnificè polliceatur, id tamen per quam tenui-
ter fieri intelligendam est. Solius enim Theologi
animus Deum & divina contempletur, cum Deo
& Dei Spiritu semper loquitur si probe fungatur
suo officio. Si dignitas est Jurisconsulti in eo, quod
circa justitiam & animum nobiliorem hominis
partem, versatur: si medici pariter cum Juris-
consulto

consulto in hoc consistit; quod cum principibus huius mundi versantur: maximè Theologi erit, quod non circa Justitiam solùm, sed ipsum justitiæ fontem Deum, justissimum corporis & animi humani, rerumque omnium aliarum Creatorem & conservatorem occupatus sit, cum eo loquatur, & familiariter agat: Juris & legum cognitio partim corpora nostra, partim fortunæ bona respiciens, ab utrisq; vim omnium propulsat. Medicina hominum corpora vel à morbis liberat, vel præservat. Sola Theologia dux & magistra est omnium, sola ad quam tanquam rivuli ad fontem, initium & finem reliquæ omnes referendæ sunt disciplinae. Quorum enim corporis salus sine animorum salute? quorsum bona fortunæ caduca sine animorum æternis? omnia Theologia complexa est; ad quam, nisi tanquam ad Cynosuram navim doctrinarum mercibus onustam, imò universæ navigationis, id est, vitæ nostræ cursum direxerimus, verè exclamare licebit: *O vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, ac seriò metuendum, ne unde salutis exordium, inde pereundi materiam petamus, quæq; ad benè agendum instrumenta esse debuerunt, iis ad perniciem abutamur.

Hic licebit nonnihil excurrere, & quomodo Theologia ambitu suo universam Philosophiam sub se contineat, tribus, quod ajunt, verbis demonstrare. Docet

*Tam 3. epist.
25.*

illud in epist. ad Paulam Urbicam ille, qui lectione S. litterarum assidua ac meditatione diuturna peritus suum Christi fecit Bibliothecam; D. inquam Hieronymus. Imò vero unus solusque noster Salomon, ex tot Canonicis Scriptoribus, tribus brevibus rotundisque libellis, omne Philosophiæ genus, & quidem ordine decentissimo complexus est. Primò namque in Proverbiis Ethicè, ut mens ante omnia vitiis expurgeretur: deinde in Ecclesiaste Physicè, quo mentis oculus vitiorum caligine liber,

liber, fluxam creaturarum varietatem queat inspi-
 cere: postremò in Canticis Theorice, ut omni
 creatura præterita, in Dei Creatoris contemplati-
 onem toto feratur affectu. Quod si partitam Phi-
 losophiæ sectionem in Theorice & Practice spe-
 ctemus, illa non tota duntaxat Theologia, sed solo
 etiam Evangelio coërcetur, attestante clarissimo
 illo totius Occidentis lumine Augustino, qui lib.
 de consensu Evang. c. 5. declarat Practicem à Mat-
 thæo, Luca, & Marco Evangelistis; Theoricem
 verò à B. Joanne fuisse comprehensam; nihil enim
 fuit aliud verus ille Magister noster Jesus Chri-
 stus, quàm liber quidam vivus æternæ scientiæ
 Dei Patris, idea veritatis & sapientiæ, de cælo mis-
 sus, velut & contemplandi & agendi regula per-
 fectissima. Præterea nulla aliarum disciplinarum
 vel antiquitate augustior, vel origine potest esse
 laudabilior. Cæteræ præclaros quidem habent au-
 tores, homines tamen: hæc ipsum Deum. Cæteræ
 longo tempore post mundum hominesq; creatos:
 hæc cum ipso mundo adolevit. At hic mihi leniter
 dices, Theologia, quid mihi cum mundo? *Ex ore
 Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam
 ab initio & ante secula creata sum, cum æternâ quam
 tracto, Dei sapientia. Est, ut dicis, Regina sanctissi-
 ma. Verum liceat homini apud homines tua pace
 popularius agere, neque subtilius ea rimari, quæ
 mundi ortum anteverterunt: abundè satis te re-
 liquis præferendam vetustate docuero, si te sta-
 tim cum mundo & primis nostris parentibus
 ortam; alias verò plurimorum annorum inter-
 vallo subsecutas ostendero. Te enim in primis
 nostris parentibus Adamo, Abele, & Caino, eo-
 rumque posteritate fuisse ex iis constat libris, in
 quibus nihil esse falsi est exploratissimum. Nun-
 quid sacrorum ille nostrorum dux Moyses,
 longè ante Theologicis suis scriptis celebrari
 cæpit,*

cœpit, quum quicquam reliquarum artium exte-
ret: Quas quidem ut ex Græcia ad Romanos, serò
tamen translatas faciliè cum aliis affirmamus, ita
istuc primum natas, licet id Græcia mendax con-
tendat, pernegamus. Desinât ergò vel Plutarchus,
vel Plinius, veletiam recentiorum nonnulli, qui
Moysen ipsum aut non legerunt, aut certè per-
quàm frigidè legerunt, ingeniorum palmam Ho-
mero tribuere, Poëtæ illi quidem magno, sed hoc
nostro Vate tanto minori, quanto terrena cœlesti-
bus, humana divinis, caduca æternis viliora sunt.
Nonnulli ex Philosophis, qui Moysen longo inter-
vallo secuti sunt, cum essent antiquitatis studio-
sissimi & præclara quadam rerum abditarum co-
gnitione ducerentur, in Ægyptum discendi causa
profecti ex limpidissimis Mosaicæ doctrinæ, hoc
est, Theologicis fontibus, suos hortulos, licet non
æquè feliciter irrigarunt. Hoc Thaletem illum
Milesum, hoc Platonem, & alios non modo fecis-
se, sed inde etiam magnam sibi Sapientiæ laudem
præ cæteris conciliasse, litterarum monumentis
propagatum est. Quo verò loco Moyses noster,
propter admirabilem illam plurimarum rerum ac
nostræ religionis mysteriorum cognitionē, apud
Ægyptios habitus sit, tum ex vetustissimis Græ-
corum Historicis, qui eiusdem, ut viri alta & qua-
dam divina mente præditi, meminerunt; tum
inde etiam perspicitur, quod sui eum Deum sive
honoris gratia appellaverunt, sive quod univer-
sorum Deus illi dixisset: *Ecce constitui te Deum
Pharaonis.* Ex quibus omnibus etsi satis perspicu-
um & manifestum fiat, venerandæ antiquitatis
nomine Mosaica, hoc est, Theologica, Græcorum
monumentis ac cæteris disciplinis & priora & po-
tiora esse oportere; tamen quò majorem his au-
toritatem & fidem conciliemus, Cyrilli, quod
idem comprobat, argumentum adjiciemus: sic

fic enim ille Lib. 1. contra Julianum hæreticum:
 Vbi consonant Græcorum doctrinæ, inquit, cum
 divinæ Scripturæ sermonibus, seipsis præstantio-
 res & concordēs inter se apparent: ubi autem de-
 fendunt proprias adinventiones, discordes & ex-
 traneis opinionibus ebrios esse demonstratu fa-
 cillimum est. Hæc ille. Quæ profectò vera causa *Vide orat.*
 est, ob quam tot involucris, tot fabulis, tot somni- *1. Murat.*
 is suam illam Philosophiam contaminarint, ut in
 plerisque saltem umbram Mosaicæ Philosophiæ
 habuisse videantur. Excellentes illi homines, qui
 liberales disciplinas vel primi reppererunt, vel ab
 aliis inventas locuplerarunt, vel jam satis locuple-
 tatas accuratius paulò quàm superiores compo-
 suerunt, etsi non erant auxilio divino destituti,
 viribus tamen nisi suis nitentur. Quocirca fue-
 runt illi quidem ingenio præstantes, assiduo usu
 exercitati, variarum prope rerum cognitione di-
 vini, incredibili studio & cupiditate veri videndi
 flagrarunt; tantam diligentiam adhibuerunt,
 quantam possumus cogitare maximam: fuerunt
 hominum cætus, cibum potumque neglexerunt,
 dies noctesque vigilantur, & tamen cogitando
 ac meditando nihil plus assecuti sunt, quam quan-
 tum humanæ mentes humili strata suspicere po-
 tuerunt, nihil cœleste, nihil divinum, nihil peni-
 tus à nostra cogitatione seclusum, ne suspicioni-
 bus quidem obscuris attingerunt. At nostri sacro-
 rum Scriptores numine afflatuque divino multo
 altius eVecti, quam quo possent humanæ mentes
 ascendere, tantum animo viderunt, non quan-
 tum ingeniorum acies tulit; sed quantum eos
 Deus voluit videre: voluit autem, quantum erat
 non ipsis modò necessarium, quos ita mirabiliter
 sublevarat, verum illis etiam omnibus, quos pau-
 corum opera statuerat errore liberare, & excitare

Pars II.

G

ad

ad spem immortalitatis æternæ perfruendæ. Itaq; ut brevissima statura puer, impositus in turrim editam & excelsam, multò longius latiusque prospicit in omnes partes, quàm quivis alius, quamvis procero corpore ex humili & depresso loco: sic illi, quamvis hebetes & tardi, quamvis agrestes, & impoliti, tamen ex illa altissima specula, in qua eos vis numinis divini collocat, longè plura prospexerunt, quàm omnes sapientes, in hac humilitate & infirmitate naturæ depressi. Missos facio cæteros, qui partim ante Christum natum instinctu divino concitati, res penitus abditas & latentes posteris aperuerunt, partim cum ipso Christo, aut cum iis, qui Christum viderunt, collocuti, eiusdem numinus afflatu omnes prope gentes ad novum quoddam & in illis temporalibus inusitatum vitæ genus traduxerunt: Moyses & Paulus duorum populorum à Deo delecti duces, quorum alter Hebræis, ex misera servitute liberatis, præscripto divino leges tulit: alter omnibus ferè nationibus, errore & superstitione cæcis in illa terribili nocte facem verbis factisque prætulit, ut ingenio & doctrina fuerint Græcorum sapientibus inferiores, divinis certè muneribus & donis illos omnes longè, multumque superarunt, imò omnes librorum veteris Testamenti Scriptores, interpretes erant Dei, Apostoli deniq; & Evangelistæ, sive quid litteris mandabant, sive præsentis voce constituébant, quòd à Christo accepissent, nihil erant aliud, nisi Dei quidam interpretes, & tanquam divinæ majestatis instrumenta: quidquid illi vel voce, vel scripto præcipiebant, non ipsi præcipere putabantur, sed qui per eos cum hominibus loquebatur Deus, ideoque credentes eos tanquam è cælo delapsos homines intuebantur, hos sibi vitæ duces morumq; magistros deposcebant, horum orationem non ut ex humano illo pe-

ctore,

flore, sed ex divina mente manantem audiverunt.
 Perquam scitum est illud, quod in concione qua-
 dam scriptum reliquit ille Joannes, qui cognomē *Hom. 2. in*
 ab aureo genere orationis invenit: Sacros libros *Gen.*
 velut Epistolas esse quasdam ad homines missas à
 Deo, eorum autem librorum Scriptorū esse quasi
 pueros & tabellarios divinos, ut non magis eorū,
 quæ sacris litteris continentur, auctores putandi
 sint qui scripserunt, quàm Epistolarū illi qui red-
 dunt Deus, Deus est Theologiæ nostræ princeps
 & parens: ille generis humani magistrum se esse
 professus, quæ vel ad alios informandos necessaria,
 vel utilia fore viderentur paucis, quos tanquam ad
 manum sibi habuit, occulto quodam admirabili-
 que modo dictavit. Horum monumenta qui con-
 temnunt, non hominum scripta contemnunt, sed
 tacitam Dei, qui fuit ipsis auctor scribendi vocem.
 Quid enim Philosophi quondam non tentarunt,
 quid non fecerunt ad hanc cœlestem Philosophi-
 am extinguendam? Quam multa Celsus ex illo re-
 verterimo pectore effudit, quam multa Porphyri-
 us non tam doctrina, quam pecuniis abundans
 evomuit? quam multa Julianus ille transfuga le-
 vissimus non modo scripsit ut Philosophus, ve-
 rum etiam instituit & edixit ut Imperator? qua
 calliditate majores nostros litteris etiam & do-
 ctrina liberali privavit, futurum sperans, ut sen-
 sim omnis Christiana religio ex hominum men-
 tibus penitus oblivione deleteretur? Quam sæpe
 alii elati sapientiæ opinione cum nostris in con-
 tentionem venerunt atque certamen, si forte suis
 disputationibus hanc divinitus nobis donatam sa-
 pientiam ex hominum animis expectorare pos-
 sent? Hæretici verò quam multa moliti sunt ad
 eandem evertendam? quæ machinæ, quæ suppli-
 cia, qui cruciatus, quod indignæ necis genus à
 quo tempore Nero primus in nostros impium &

nefarium gladium distinxit, usque ad Constantinum Magnum, & ab illo rursus usque ad nostram ætatem (modo Arianis, modo Saracenis, modo aliis in misera innocentium cæde bacchantibus) non in eorum corporibus, qui stabant à veritate, consumptum est? omnia conspirarunt, quæ valerent ad quamvis disciplinam opprimendam, & tamen Doctores nostri & Philosophos, & hæreticos insolentes & arrogantes superârunt, ac divites egentibus, nobiles obscuris, multi paucis cesserunt. Pestis Ariana ab Ægypto orta, cum Syriam, Asiam, Thraciam, Græciam, Macedoniam, Italianam, Galliam pervasisset, sic adolevit, ut Gothorum armis in extremam Hispaniam usque penetrans, occupatis orientis obeuntisque solis, Aquilonis, Austriæque partibus, propè trecentos annos Remp. Christianam miserandum in modum affligerit; sed tandem aliquando vi cœlestis doctrinæ ita cōpressa & extincta est, ut ne minima quidem contagio ad posteros permanserit. Ab Ecclesia enim fides, & veritas; ab illis qui dissentiebant, fraus & mendacium stabat: pro falsitate malus dæmon, pro veritate Deus ipse pugnabat? & ad nihilum recidere necesse est omnes illorum conatus, qui veræ religioni cœlestiq; doctrinæ bellum habent impiū atq; nefarium indictum. Quam multa genera Philosophorum intra paucos annos aliorum contentientium disputationibus ita fracta & extincta sunt, ut eorum nunc memoriam propè nullam teneamus? At nostra Theologia cœlestis ex illis angustiis Hebrææ gentis post Christi mortem salutarem educta, quò vehementius multorum & vocibus & litteris & armis oppugnabatur, eò longius, latiusq; spargebatur & disseminabatur in omnes terras atq; maria, & ipsa dimicatione corroborata magis illustrior ad nos usq; permanavit, & rotinsignium Martyrum examina nobis prodidit, tot summos

summos orbis principes, tot regna, tot gentes in suas pertraxit leges, id quod nulla tyrannorum vis, nulla Philosophorum poterat eruditio. Ex quo perspicitur, quis Divinæ sapientiæ fuerit auctor & princeps, cum ejus vim non insolentia Philosophorum, non rerum copiæ, non generis claritas, non tot civitatum opes, non imperatorum crudelitas potuerit sustinere. Quæ cum ita sint, quatum homines ab illa præstante æternaq; natura distant, tantum est inter hoc verè cœleste Theologiæ nostræ domum, & omnia hominum inventa discrimen.

II. CONFIRMATIONIS LOCUS, *ab utilitate.* Cum hoc nostro tempore, quo cuncta præsentis vitæ commodis & proventibus merimur, nihil tam videatur plerosq; commovere, quàm sacra illa aurifames, & quæ res magnas sequitur, utilitas, agere videamus, uberiorne fructus ad Theologiæ, an verò ceterarum disciplinarum cultores redundet. De inferioribus artibus nihil dicam, quòd harum cultores parum se hoc nomine venditare videam⁹. Legum Medicinarumq; alumni de hac causa se potissimum efferunt, suamq; professionem ut questuosissimam, ita etiam præstantissimam esse soli contendunt, soli sese beatos prædicant, aurum, gemmas, divitias, vitæque splendorem, principum & omnium deniq; magnatum gratiam blanditiis & obsequiis, ne dicam acerbis, undecunq; collectâ, pueriliter ostentant, infelix profectò professio, si non aliud habes, quod jactites; illa enim quàm sint caduca, quantis fortunæ mutationibus obnoxia, quis non videt? Esto, totum mundum lucrentur, sine Theologia animæ jacturam faciant necesse est. Vestra opera divina hæc professio carere potest, vos quamlibet magnifici, quamlibet lauti, quamlibet in rebus civilibus cauti, illius præsidio carere non potestis. Quærit quis habendi cupidus thesauros: In Filio Dei, quem Theologia indicat,

sunt omnes thesauri sapientia & scientia absconditi. Jurisconsultus agros, domos, patrimonium amplum & copiosum: Medicus corpus ipsum, eiusque valitudinem suę artis beneficio vel comparat, vel conservat, At Theologus divini Verbi legibus, sacrarum Scripturarum antidotis, animū ipsum, multis aliis morbis, iisque longè gravissimis obnoxium, præservat & munit, & ut in corpore sano mens, quoque sit sana efficit, & qui est murus ahenetus, mens conscientia recti. Quod quantum bonum sit, eorum perspicitur cruciatu, quos conscientię stimulant maleficiorum, quos merusexanimat iudiciorum atque legum: ut interim sileri patiar Theologiam sinceris sui cultoribus etiam in hac vita necessariis suppeditandis præstò esse. Quis enim unquam justum, qualem Theologię alumnum esse convenit in primis, vidit derelictum? An non satis sit Theologo, quòd omnib⁹ Christianis satis esse voluit Apostolus, victum & amictum habere? parum est, si non eiusmodi thesauros in hac Theologia polliceatur, in quos fortuna jus habet & imperiū: at maximum, suis alumnis eius generis thesauros & opes promittere, quos neque fures, neque tinea, neque alia vis auferre potest, quique non in hac, sed in futura vita resplendet. Quò igitur æterna nativitas, immortalia caducis, ac animi corporis fortunęque bonis majora sunt, hoc Theologia quibuscunq; aliis disciplinis fructuosior putanda est.

Hic si ex litterarum penu, & toto choro Patrū commonstrare vellem, quantum solidi boni veręque glorię non modò in singulos cœlestis huius Philosophię Doctores, & discipulos, sed & in universam Remp. ex hac doctrina profuat, iniuria facilius, quàm finem mea habitura esset oratio. Ad quos, quæso, magis propriè quàm Theologos pertinet illud Danielis: *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiã eruduerunt multos,*

multos, quasi stella in perpetuas aternitates? Huc referri debent illa verba Apostoli. Omnis scriptura, 2. Tim. 3. divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

Quibus profectò verbis Apostolus complectitur omnia, quæ ad hominis salutem sunt necessaria. Cum enim vita hominis universa consistat in doctrina sana & sanctis actionib⁹, quorum illa fidei, hæc charitati serviunt, primò ait, Scripturâ abundè mōstrare, quænam sint vera dogmata, & quomodo ea discerni, comprobari, defendiq; debeât; deinde utilem esse ad cōfutanda evertendaq; falsa dogmata; tum quæ opera Deo accepta sint, quæ vitæ officia omnes homines deceant pulcherrimè tradere, & quomodo quæ corrupta aut luxata sunt emēdantur ac sarciri debeant præscribere. Ad extremū, quoniam ipsi quoq; pii, qui tam in doctrina, quàm in actionibus decorū studiose semper observant, subindè perturbantur variis adversitatibus, quarum magnitudine adigi forsitan possent ad deficientiū, aut in doctrina, aut in actionib⁹: ideò providit Deus, ut Scriptura referta esset efficacissimis cōsolationibus, (attestante eodem Apost.) quibus animus adversus impendētes casus muniti, adeoq; armari, nec non in sancta doctrina, & sanctis actionibus cōstans retineri queat. Hinc fit, ut vel modicè degustata, leviterq; perspecta, sic allectos pascant animos, ut præ illa incipiant sordere omnia. Huius, quæ est omni gladio penetrabilior vim ardoremq; senserunt illi, qui dicebant: *Nonne cor nostrū ardens Luc. 24. erat in nobis, dum loqueretur nobis in via & aperiret Scripturas;* ex Apostolo certum est, pietatem, quæ solus Theologus ex professo docet, *ad omnia esse Rom. 15. utilem.* Hanc autem Theologus pueritiam, catechesin proponendo, informat; hac adolescentiam, Divi-

Vide Mureti
Orat. 3.

Divinæ legis codices interpretando, imbuunt; hac virilem pariter ac senilem ætatem fide, spe, & charitate roborando dirigunt, & tandem post huius vitæ exitum ad cœlestem illam patriam, unde nobis origo est, tanquam ad portum tutissimum felicissimè deducunt, & summi illius boni, cuius causa in hanc lucem sumus editi, participes faciunt. Nam quorum animi in hoc studio conquiescunt, non eos aut inanium dignitarum, aut fluxarum opum adurit sitis, non eos voluptatum illecebræ molliunt, nulla cupiditate gloriæ incitantur, nihil aura mutantur populari. Ipernunt insanos multitudinis applausus, acclamationes temerarias rident, quæ plerisque magna ac præclara videntur parva ducunt, eaque ratione stabili firmaque contempnunt, Deo inserviunt, Deo adherent, ejus duntaxat gloriæ velificantur, eo fruuntur, quæque olim plenè percepturi sunt gaudia, ea jam nunc mente ac cogitatione percipiunt. O vitæ Theologia dux, o virtutum omnium parens, vitiorum expultrix, animorum liberatrix, quid sine te non modò nos, sed omninò vitæ hominum esse potuisset, tu depravatas impurissimis opinionibus hominum mentes velut de integro interpolasti, tu distractos dissipatosque variis idolorum cultibus homines in unius vitæ Religionis societatem convocasti; tu magistra morum ac disciplinæ fuisti; ac veluti Sol exoriens nubium caliginem dissipat, veluti sidus, quod Castoris & Pollucis dicitur, exortu suo maris rabiem placat, tempestatesque dispellit; ita tu divinitus exorra, & tenebras ignorantiae dissipasti, & illo tuo salutari fulgore procellas veterum superstitionum dispulisti. Tu & vitæ tranquillitatem largita nobis es, & mortis terrorem sustulisti. Beatos igitur, qui ad te, tanquam ad portum confugiunt, beatos, qui se tibi à teneris unguiculis penitus totosque tradunt; miseros contra qui ut proci Homerici ancillarum amoris

Cic. 3. Tus. 6.

amoribus irriteriti, te, quæ omnium artium domi-
 na es, negligunt. Tu enim earum rerum scientiam
 profiteris, quarum plena cognitio æternam beati-
 tudinem, ignorantia æternum exitium pollicetur.
 III. CONFIRMATIONIS *Locus à necessitate hujus
 doctrina.* Quid perinde necessarium esse potest,
 quam in tanta opinionum de Deo & ejus cultu,
 varietate & dissensione habere Dei Verbum, & Ca-
 tholicæ religionis regulam, qua vera & falsa quam
 optimè dijudicantur, maxime corruptissimo isto
 Ecclesiæ statu, quo nihil tam sacrosanctum, nihil
 tam augustum & divinum est, quod non sacrilega
 temeritate improbissimorum hominum perfidia
 violare, contaminare, & profanare audeat: Et quia
 nulli unquam inventi sunt hæretici, qui non mon-
 strosissimas etiam suas opiniones Dei Verbo (spe-
 cioso sane prætextu) ventitarent, (nam quis diabo-
 licam doctrinam aperte profitenti fidem habeat?)
 nihil potest esse præstabilius nihil æque necessa-
 rium atque hoc SS. Theologiæ studium. Quod
 quia negligentius est tractatum; quia inquam ut
 libere quod sentio dicam multi qui Ecclesiasticis
 Beneficiis & proventibus in litterarum studiis a-
 luntur hanc professionem deseruerunt & Theolo-
 gicas Catholicarum Academiarum scholas vacuas
 reliquerunt repente exorti sunt novi Theologi
 nautæ, aurigæ, ganeones, negotiatores, opifices,
 militiæ & aularum sectatores qui hactenus inusita-
 to molo molunt & terunt farinam scripturæ no-
 vam quandam Theologiam & ante nostra tempo-
 ra inauditam excogitarunt, quæ veteri nostra sæli-
 cior est & absolutior, quod cum vetus discenda
 sit priusquam sese doceri patiatur; hæc discipu-
 los fere nullos, doctores habeat innumeros: vetus
 illa sexum duntaxat virilem, hæc utrumque promi-
 scue docere permittat. Ex qua quidem docendi in-
 terpretandi rogandi & abrogandi pro cuiusque ar-
 bitra

bitratu licentia, tantorum malorum & errorum (quibus nihil est fecundius) cladem sustinemus. Vt in seminibus est causa arborum & stirpium; sic omnium errorum semen est & origo, quod ea studia jacent maxime quæ apud homines religione Christianos vel sola vel præ cæteris vigere oportebat: summa illa sapientia hominum generi divinitus donata à plerisque contemnitur, à multis ita negligenter tractatur, ut uno die repente suffragiis imperitæ multitudinis & sola voluntate sine labore Theologos evadere se posse confidant, & nihil aliud adferant, nisi aut immoderatam loquacitatem, aut sophistarum ineptias planè pueriles. Oratorem suum omnes antiqui dicendi præceptores negant in causis forètib; graviter satis & magnificè posse versari, nisi plurimarum & maximarum rerum scientia pectus ante complèrit: & in retam tenui, ubi nihil nisi pecunia, vel ad summum, civitas, libertas, existimatio, deniq; vita agebatur, tamen erant tam diligentes & morosi; nos quemvis impolitum hominem, rudem, & ignarum bonarum artium, stupidum, inquam, aut lapidem, tanto muneri præficiemus?? & populum Christi morte ab interitu vindicatum, ejusdem sanguine redemptum à crudelissimis atq; teterrimis hostibus humani generis, ad vitam beatam & immortalem denud quasi creatum, atq; generatum, ei committamus, cui vix quisquam suæ rei familiaris curationem rectè putet posse committi? His malis nulla ratione medebimur rectius, quàm si veteris Academiae instituta sectantes, os illud impudens, & præfractam audaciam adolescentioris, ne dicam Sætanicæ Academiae, vera solidaq; Theologia instructi reprimamus. Semper iisdem armis fides nostra & oppugnari visa est, & defendi, & unde furiosè jus oppugnatores suxerunt venenum, inde hauserunt antidotum eiusdem studiosi defensores. Fingite

gite animis existere quam plurimos homines oratione ornatos, copiosos, & graves, singulari armatos variarum rerum & S. litterarum cognitione, qui incredibili furore perciti impias in Ecclesiam Dialecticæ & Eloquentiæ hastas contorqueant, & inusitata rabie extinguere Christianam pietatem ac sepelire conentur; nullum verò esse, qui instructus iisdem armis obviam ire possit eorum conatibus, a mentiam frangere, audaciam jam vetustate corroboratam retundere ac refrænare? quanto in periculo versabitur populi Christiani salus? quàm liberè & illi impunè vagabuntur? quo impetu omnia dejicient atque prosternent? quàm nefario conatu omnia divina & humana jura perturbabunt, violabunt, rescindent? Sapientissimè igitur majores nostri, quod est in pugna maximum, hosti gladium de manibus extorserunt, eiq, illa ipsa acie caput amputaverunt, qua is ipsorum jugulum petebat. O propugnaculum religionis, ô arx defensorum nostræ fidei Theologia! ô promptuarium eorum qui falsas impiorum calumnias refutare voluerunt! Quid omninò sine te nostræ res esse potuissent? tu bonos armasti contra improborum audaciam, tuis solis præsidii Christiana semper fides communita perrupit confertissimas inimicorum acies, omnia coniecta tela contempsit, clamores irrisorum & sibila pro nihilo putavit. Te duce fortissimi illi Christi milites fuderunt infinitas, tum hæreticorum, tum externorû copias, retuderunt eorum furorem, de perfidia gloriosissimè triumpharunt. Te socia tumultuantis populi furias placarunt, turbulentissimos discordiarum fluctus & excitas errorum tempestates sedarunt. Tuis auxiliis sanctissimi Patres, qui nunc dignis pro suo labore præmiis apud Superos fruuntur, hæreticorum sese effrænate iactan-

rem audaciam represserunt, oblatrantium ora atq;
fauces obturarunt.

IV. CONFIRMATIONIS LOCUS I. *ab amœnitate, qua ex feracissimis Theolog. campis percipitur.* Nam si POETICIS modulationibus aures mulcere meditamur, quis unquam ita in hoc genere excelluit, ut cum Davide comparatus, non sordeat? Nisi fortè Orpheum, Homerum, Pindarum de levissimis plerumq; nugis verba fundentes, audire præstat, quam illum Deo acceptissimum Regem nunc Dei laudes plena hilaritatis oratione referentem, nunc ejusdem auxilium in summis suis difficultatibus implorantem, nunc insectantem improbos, nunc commendantem probos, nunc ea, quæ multis postea seculis contigerunt, ita subiicientem oculis, ut nullus ea melius Apelles in tabula expingere potuisset? Quid quæso dulcius est verbo Dei? *Quàm dulcia, canebat divin⁹ ille Citharædus, favis meis eloquia tua, semper mel ori meo!* Hic est favius, qui ex ore leonis mortui, (hoc est Christi) exiit: ex eius enim ore verba cœlestia favis dulciora prodierunt, nulla est esca suavior illis, nulla dulcior Ambrosia, nulla vis auri & argenti, nulla marmorea recta ebore & auro fulgentia, nullæ sylvarum amœnitates, nullæ deliciae, nullæ epularū delectationes sunt cum voluptatibus divinatorum verborum ullo pacto conferendæ.

Ps. 118.

Iud. 14.

Apoc. 5.

Es. 25.

*In studio de
viniis singulis
libri singu-
la sunt fer-
cula. Ambr.*

Quare rectè Evangelicus ille Propheta Esaias Scripturam appellat convivium pinguium, convivium vindemiæ, convivium medullatorū, vindemiæ defæcatæ, hoc est, in quo sunt fercula pingua, ac vina defæcata & præstantissima. Si HISTORIÆ cognitione ducimur, unde veriores, unde scitu digniores historias, quàm ex S. Litteris repetere poterimus? An verò suavius est cognoscere quid Cræso in Medos, quid Pyrrho in Romanos expeditionem paranti obliq; Apollo, quàm quid Moysi ad

ad Pharaonē, quid Samueli in Palæstinos profici-
 scenti apertè ac perspicuè Deus ipse responderit?
 Quomodo M. Attilius Regulus à Carthagenensibus,
 quàm quomodo Servator humani generis
 Christ⁹ omni suppliciorum genere divexatus fu-
 erit; jucundiusne ac fructuosius arbitramur intel-
 ligere, quibus artibus Assyrii, Persæ, Romani cæte-
 ras nationes devicerint, quàm quibus augustissimi
 illi fidei nostræ duodecimviri, aliiq; deinceps in-
 numerabiles eorum vestigia secuti Christianæ *Apostoli.*
 ditionis terminos ampliaverint?

In CONFUTATIONE respondebis iis, qui etsi
 Theologiæ suum facile honorem & locum con-
 stare patiuntur, tamen Verborum & sententiarum
 ornamenta in S. litteris desiderantes, earundem
 humilitate, hoc est, styli & verborum simplicitate
 offenduntur. Quam sint illi non modò lauti & ar-
 rogantes, sed rerum etiam imperiti ex eo facile
 constat, quòd non intelligunt mentem, non lin-
 guam, pectus, non aures sacra complere: non ani-
 madvertunt regnum Dei non in sermone; sed in
 virtute situm esse: non attendunt singulis profes-
 sionibus suum esse quoddam dicendi genus: ejus-
 modi in Theologia est non fucatum illud, sed ma-
 sculum, decenter grave mirabiliterq; fœcundum.
 Quò fit, ut quemadmodum secularis eloquentiæ
 princeps Cic. Philosophorum; ita nos, & multò
 quidem rectius, Theologorum orationē castam,
 verecundam & virginem incorruptam appellare
 possumus, præsertim quando, ut in Philosophia,
 ita & in Theologia res spectantur, non verba pen-
 santur. Tametsi ergo S. Scripturæ Tullianæ elo-
 quentiæ fucò careant, habent tamen aliam longè
 præclariorem, convenientiorem, atque efficacio-
 rem. Neque, ipsa Scriptura recte, convenit planta-
 ri locum in templo Dei, hoc est, ut scitè interpre-
 tatur Gregorius Magnus, verborum umbris ac
 vani-

Dent. 16.

vaniloquio quasi foliis ac frondibus & opacis syl-
vestrium arborum ramis Ecclesiam & Christum
obumbrare.

Quidam artis coloribus volunt Dei sapientiam
pingere, & rhetorum flosculis exornare; at illa
modesta cum sit, non ambit ornatum; cum sit gra-
vis, factum ignorat; cum virilis, mundo muliebri
non capitur. Dicendi ornamenta, ait quidam, non
sunt negotii, sed otii, nec militiae sunt picta ver-
ba, sed quietis: ergo quæ bellicum canit, quæ ex-
altat quasi tuba vocem suam, ea horridum nescio quid
ac barbaricum sonat; non tanquam lyra cytharave
carmen musicum suavi dulciq; sono canit. Quem-
admodum draconites admirabilis gemma nec
perpolitur, nec artem admittit, alioquin pulchra
& perlucida: sic Divina Scriptura nec puerili ver-
borum elegantia ornatur, nec humanæ Rhetori-
cæ artificium admittit, alioquin sua Majestate &
proprio nitore concinna & præclara. Cætera
disciplinæ sic prædantur, ut iisdem verbis plus uno
significare possint: at hæc divino munere nobis
concessa doctrina, uno eodemque genere sermo-
nis & rem gestam exponit, & mysteria cælestia
subtili magis & arcana significatione demonstrat.
Illæ veteris legis ceremoniæ umbram quandam
habebant veritatis, & quasi notæ quædam erant
atque signa eorum, quæ expectabantur. Quam
multæ hinc, quam novæ sententiæ, quam admira-
biles existunt: quantus utriusque Testamenti, &
veteris & novi quasi concentus reperitur? Res à
Christo gestæ, præsertim in sanandis corporum
morbis, quid nobis faciendum sit in animis curan-
dis ostendunt. Quanta sententiarum ex hoc u-
no fonte vis? quam copiosum orationis flumen
erumpit ad conservandos hominum mores, ad vi-
tam instituendam, ad moyendum, ad cohortan-
dum? Est igitur in Divinis eloquiis hujusmodi
elo-

eloquentia, quam neque qui coram oculis suis magni sunt videre, neque qui altum sapiunt intelligere satis possunt: cuius vim illi tantum percipiunt, qui posito secularis sapientiæ rumore reputant, quasi, & se præpotenti huic Philosophiæ recoquendos dare nihil erubescunt. Hanc suam acie perspexit Epistola ad Paulinam D. Hieronymus, cum in Pauli lectione se non verba, sed tonitrua audire restatur. Nam quod se Paulus imperitum sermone appellat, id de illa sermonis peritia non incommodè accipimus, quæ sæculi ampullas & sesquipedalia verba projicere solet. *1. Cor. 15.* Tæxat enim ibi pseudoapostolos, qui cum nihil præter sermonis nitorem haberent, magnos se Apostolos existimabant.

Præterea habet hoc commodi ista orationis, ut apparet in S. litteris, humilitas, ut pariter à doctis & indoctis tantò rectius intelligatur: Sic enim ad Paulinam D. Hieronymus: Nolo, ait, offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus, &c. Nulla unquam fuit tanta in quoquam dicendi vis, ne in illo quidem, qui in concionibus tonare, fulgurare, Græciam permiscere dictus est, qui tantum potuerit assequi orando; quantum Apostoli, & eorum successores prædicando, ut rectè dixerit Christianus ille Cicero Lactantius: Da mihi virum, qui sit iracundus, maleficus, effrænatus, paucissimis Dei verbis tam placidum quam ovè reddam. Da cupidum, avarum, tenacem, jam tibi eum liberalè dabo, & pecuniam manibus suis largientem. Da timidum doloris ac mortis, jam cruces, & ignes, & pericula, & taurum contemnet. Da libidinofum, adulterum, ganeonem, jam sobriū, castū-

Veritatis simplex est oratio; in malacausa, ubi iudicibus tenebra offundenda sunt phalaris orationis opus est.

Lib. 3. 3. 16.

con-

continentem videbis. Da crudelem, & sanguinis appetentem, jam in veram clementiam furor ille mutabitur. Da injustum, insipientem, peccatorem, continuo & æquus, & prudens, & innocens erit.

Valeant ergo Iogodædali, qui vix dum Grammaticorum Scholas egressi, sacrorum Bibliorum Aristarchi impudentissime videri volūt: facessant ij, qui post manna Angelorum, alia, pepones, & carnes varias suspirant, hoc est, ut D. Hieronymi verbis utar, qui contra simplicem Scripturæ cibum murmurantes, secularem eloquentiam desiderant, non attendentes Aegyptiæ dominæ, hoc est, seculari Philosophiæ, pallium (id est, verborum pompam) unà cum Joseph relinquendum esse. Nec tamen hæc in eam sententiam disputo, ut ab eloquentiæ studio, cui facile tantum, quantum aliis quisquam tribuero, litterarum studiosam juventutem vel avocandam, vel etiam res Ecclesiasticas expoliri nec posse, nec debere existimē; sed quòd dignissimum sit homines quosdam parum ultra primas litteras progressos tanta mysteria, tam sublimia & admiranda Dei dona, tantam rerum divinarum cognitionem, propter sermonem Spiritui Sancto lectissimum; illis fortè neglectissimum, tanto cum fastu abjicere, ac fastidire, ac plus horere orationis, quam vitæ ac fidei inelegantiam. Quo pertinet illud Tertulliani: Christianum non loqui magnificè, sed vivere magnificè oportet.

PERORATIO: Quæ cum ita sint, nullum, quantumvis magnificum, quamlibet quæstuosum doctrinarum genus ingeniosis, & Deum timentibus adolescentibus & viris, beatumque illam patriam inquirentibus, antiquius esse debet Divinæ legis meditatione, Prophetarum, & Apostolorum lectione, & ardentissimo studio S. Litterarum, ingenii humanæ Philosophiæ exercitiis jam subiectis
ac præ-

ac præparatis, veram Sapientiam ex S. Bibliis, tanquam theca divina, hauriamus, profanis litteris tanquam ancillis & condimentis, non tanquam Dominis ac cibis utamur, & peregrinantium instar, in iis non habitemus. Nusquam enim tam convenit ut eum illud mediocritatis præceptum tenere: Ne quid nimis, quam in profanorum auctorum lectione. Quemadmodum Alexander Homeri Iliada, Scipio Xenophontis Cyropædiam nunquam vel dormientes seposuerunt: ita nos Hilarionem secuti, verum solumq; Christi Evangelium tanquam universæ honestatis & sapientiæ fontem, nobiscum assidue dies noctesq; gestemus: eaq; inde depromamus in terris, quorum scientia nobiscum perseverat in cælis; S. litteras toto pectore sitiamus omnes, has amplectamur, in his jugiter versemur, has exosculemur, his demum immoriamur, in has transformemur, in his vivam Christi & spirantem imaginem veneremur.

XVI. ENCOMIUM THEOLOGICÆ
Scholasticæ.

EXORDIUM à causa impellente ad dicendum. Quemadmodum temerarii est propter ætatis & consilii imbecillitatem juvenili quodam animi impetu quasi vento, in consultis prudentioribus ad certum vel vitæ, vel doctrinæ genus ferri: ita vicissim otiosi cujusdam cunctatoris esse videntur, in limine, quod ajunt, demonstrati itineris consistere. Priori modo fieri solet, ut propter cupiditatem ante implicemur aliquo certo doctrinæ genere, cursuque vivendi, quam possumus. quid optimum, nobisque factu convenientissimum sit, videre: posteriori, ut præsumpta propter ignaviam desperatione, nunquam præfixum scopum attingamus. Cum itaq; intelligam me suscipiendo Theologorum studiorum genere, non magis hujusce

De necessitate &c. Theol. Schol. lege Ant. Possivinum lib. 3. Bibliotheca selecta cap. 3.